

גרעיה בגידה:

בגידה חופשיג כאקס העיגים אן זחרונזים

א. כג2/1 פיסקה המסבירה, לעצגך, "מה זאג אהבה?"

ז. כג2/1 פיסקה המסבירה מהם ייסורים עצורק?

הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶיךָ,
וְהִי לִי אִם וְאַחֹת,
וְיִהי חִיקְךָ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,
כֵּן-תִּפְּלוֹתַי הַנִּדְחוֹת.

וּבָעֵת רַחֲמִים, בֵּין-הַשְּׁמָשׁוֹת,
שְׁחִי וְאַגֵּל לָךְ סוּד יְסוּרֵי:
אוֹמְרִים, יֵשׁ בָּעוֹלָם נְעוּרִים –
הֵיכֵן נְעוּרֵי?

וְעוֹד רְוֵי אֶחָד לָךְ אֶתְנִדָּה:
נִפְשִׁי נִשְׁרָפָה בְּלִהְבָּה;
אוֹמְרִים, אֶהְבָּה יֵשׁ בָּעוֹלָם –
מֶה-זֹּאת אֶהְבָּה?

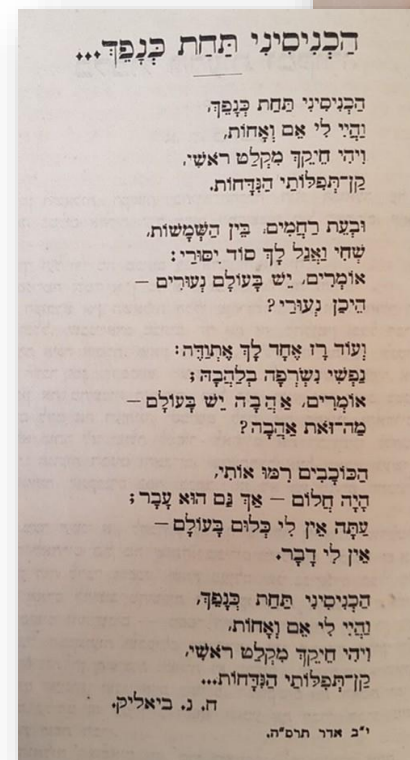
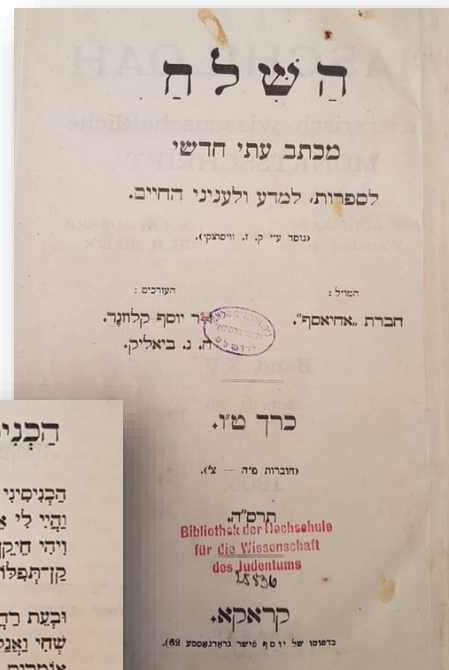
הַכּוֹכָבִים רִמּוּ אוֹתִי,
הָיָה חֲלוּם – אֵךְ גַּם הוּא עָבַר;
עֲתָה אֵין לִי כְלוּם בָּעוֹלָם –
אֵין לִי דָבָר.

הַכְּנִיסִינִי תַּחַת כְּנָפֶיךָ,
וְהִי לִי אִם וְאַחֹת,
וְיִהי חִיקְךָ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,
כֵּן-תִּפְּלוֹתַי הַנִּדְחוֹת.

חיים נחמן ביאליק 1905

הפרסום ראשון של השיר בכתב העת "השילוח" תרס"ה (1905)

ריכוז חומרים עיבוד ועריכה - גלית טולדו משגב

הכניסיני תחת כנפך,
והי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
כן-תפלוטי הנדחות.

ובעת רחמים, בין-השמשות,
שחי ואגל לך סוד יסורי:
אומרים, יש בעולם נעורים –
היכן נעורי?

ועוד רז אחד לך אתודה:
נפשי נשרפה בלהבה;
אומרים, אהבה יש בעולם –
מה-זאת אהבה?

הכוכבים רמו אותי,
הזה חלום – אך גם הוא עבר;
עתה אין לי כלום בעולם –
אין לי דבר.

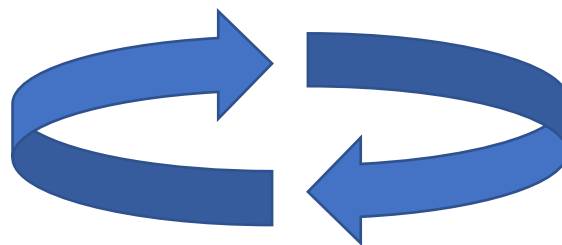

הכניסיני תחת כנפך,
והי לי אם ואחות,
ויהי חיקך מקלט ראשי,
כן-תפלוטי הנדחות.

סוג היצירה: שיר לירי*, שיר וידוי על העדר אהבה, על החמצה ועל חשבון נפש

נושא השיר – וידוי על החמצות ועריכת חשבון נפש. הדובר מצר בשיר על אבדן נעוריו, היעדר אהבה וייאוש נטול התקווה. מעין תפילה לאהבה. השיר בנוי בצורת פניה לנמענת, פניה בגוף שני לדמות אשה אלמונית. הוא נחשב כשיר העדר אהבה חילוני שיש בו רמזים דתיים (קן תפילות והקשרים אוטוביוגרפיים לחייו של המשורר). הבקשה להיות "אם ואחות" היא צירוף מקובל בשירי אהבה חילונים ודתיים (בשיר השירים למשל הפניה ל - אחותי כלה)

מבנה השיר – מעגלי. השיר בנוי מחמישה בתים. הבית הראשון והבית האחרון חוזרים על עצמם ומהווים מסגרת מעגלית לשיר. הבית הינו פניה ישירה של הדובר לנמענת בחיפוש אחר מחסה, בטחון וחום. (שלושת הבתים המרכזיים הם הסבר לבקשה זו).

*שיר לירי - שיר המביע בעוצמה רגשית רבה הלך נפש אישי ופרטי ביותר:

מיוונית עתיקה Iyre: הוא כלי נגינה - נבל קטן. בתקופות קדומות נהגו משוררים נודדים לשיר ולנגן את שיריהם. אך מזה חמש מאות שנים משוררים כותבים שירים ליריים שלא אמורים להיות מושרים או מנוגנים. ובכל זאת דבקו עקבותיו של כלי הנגינה העתיק בסוג שירה זה, המכונה שירה לירית.

בית א'

הכניסיני תחת כנפך,

וְהִי לִי אִם וְאַחֹת,

וְהִי חִיקָךְ מְקַלֵּט ראָשִׁי,

קֵן-תְּפִלּוֹתִי הַנְּדָחוֹת.

הפניה לנמענת היא מטאפורית "הכניסיני תחת כנפך". הדובר מבקש חוס, חסות והגנה. התכנסות תחת הכנף – ארמז לתפילת "יזכור"-

"המצא מנוחה נכונה תחת כנפי השכינה"

הנמענת מדומה (דימוי) לציפור בעלת כנף גדולה וההגנה המבוקשת היא כמו ציפור המגנה על גוזליה.

חיקה (חזה) של הנמענת מדומה (דימוי) למקלט ונוצרת המטאפורה "מקלט ראשי"

הדובר מבקש אהבה תמימה, טהורה שאינה תלויה בדבר. דמות אם ואחות אליה יפנה עם צרותיו ותפילותיו שלא זכו למענה.

האחות כארמז לשיר השירים "פתחי לי אחותי, רעייתי, יונתי" (שיר השירים) בקשה מהנערה לתת לאוהבה להיכנס לחדרה.

הכנף הנזכרת כאן מזכירה את הכנף שבשיר "לבדי" – כנף השכינה, היהדות לכן, אפשר להתייחס גם לבקשת המשורר לשוב אל המסורת,

שממנה ניתק המשורר בשיר "לבדי". (בהקשר אוטוביוגרפי לחיי המשורר)

"קן התפילות הנידחות" גם כן רומז לדת ובשל התרחקותו ממנה תפילותיו רחוקות ונשכחות

מי הנמענה אליה פונה הדובר? מספר אפשרויות אולם נציג דסיוס ליוג השיר

בית ב'

ובַּעֲת רַחֲמִים, בֵּין-הַשְּׁמָשׁוֹת,
שְׁחִי וְאַגֵּל לָךְ סוּד יִסּוּרֵי:
אוֹמְרִים, יֵשׁ בְּעוֹלָם נְעוּרִים –
הֵיכָן נְעוּרֵי?

הדובר מנצל עת (זמן), של רחמים, בין השמשות, בטרם שקיעה. (לפי האמונה בשעה זו נפתחים שערי שמים לקליטת תפילות)

הוא מבקש מהנמענת להתכופף כדי שיגלה לה את הסוד שמייסר אותו.

הוא מתוודה על ייסוריו שנובעים מהעדר נעורים - החמצת הנעורים

הדובר מודע לכך שלא זכה להנות מתקופת הנעורים. ושואל **שאלה רטורית, "היכן נעוריי?"**

*זהב"חסוג ארזביזערפיוג לחיי המשורר, הנעורים "הגזגז" לו בלימודים ובגפולוג זכך הוא מבא אר חוויו הדור כולו, שזיג המדרש היה עולמו היחיד.

בית ג'

ועוד רז אחד לך אתודה:
נפשי נשרפה בלהבה;
אומרים, אהבה יש בעולם –
מה-זאת אהבה?

בבית זה מופיע סוד נוסף שגורם לדובר ייסורים - העדר אהבה, החמצת האהבה.

שירת האהבה של ביאליק היא בד"כ שירת העדר האהבה, כיסופים לאהבה תפילה לאהבה.

הדובר מתוודה בפני הנמענת על סוד (רז) נוסף - הוא משתמש **במטאפורה "נפשי נשרפה בלהבה"** שמבטאת את הכאב הגדול של הדובר, על כך שלא הייתה לו אהבה וגם את רצונו העז לחוות אותה.

האש מבטאת בעירה פנימית, **דימוי של הנפש הנשרפת באש**.

הוא יודע שקיימת אהבה, שמע על אהבה אך לא זכה לחוות אותה. חייו עברו מבלי לדעת מה זאת אהבה והוא שואל

שאלה רטורית נוספת, מה-זאת אהבה?

הכוכבים רמו אותי,

הָיָה חֲלוֹם – אֵךְ גַּם הוּא עָבַר ;

עֵתָה אֵין לִי כָלוֹם בְּעוֹלָם –

אֵין לִי דָבָר.

בית ד'

בבית זה הדובר מתאר את שיא הכאב שלו. הוא חש שהכוכבים רימו אותו.

הכוכבים הם סמל לחלומות ולתקווה (גורל, עתיד, אולי קישור לשמים לעולמות עליונים לאכזבה מן הדת).

הכוכבים מואנשים (האנשה) "רימו אותי"

הייתה לו תקווה, "היה חלום" לחיים מלאים ושלמים, אך התקווה הזאת נעלמה והוא מרגיש ריקנות.

החזרה על המילים **"אין לי"** שסוגרת את הבית הזה מדגישה את **עוצמת ייאושו של הדובר**.

חוויית ההחמצה היא החוויה המרכזית בשיר וכן תחושת הריקנות.

ההחמצה מתבטאת ע"י שתי שאלות רטוריות (היכן נעוריי? ומה זאת אהבה?) שמובילות בהדרגה לשיא השיר המופיע בבית זה בסיכום חייו, כשבסופו של חשבון הנפש שלו הוא מגיע למסקנה ש **"אין לו דבר"** אין לו כלום בעולם.

אבל האם באמת החושך הדובר היה "איש מוחלט"?

בית ה'

הַכְּנִיסִינִי תַּחַת פְּנֵיךְ,
וְהִי לִי אִם וְאַחֹת,
וְהִי חִיקֶךָ מְקַלֵּט רֹאשִׁי,
קֵן-תְּפִלוֹתֵי הַנְּדָחוֹת.

מתוך הייאוש הגדול שמתגלה בבית הקודם, ניתן להבין את הפניה החוזרת של הדובר אל הנמענת למעשה, הפניה היא חזרה על הבית הראשון. מבחינה זו, למרות התחושות הקשות, הסיום אופטימי הדובר לא איבד לגמרי תקווה ולכן ממשיך לבקש.

סיום השיר : המבנה מעגלי - מדוע חוזר הבית הראשון גם בסוף השיר?

כנראה שהבקשה לא התגשמה ולכן חש צורך לבקש שוב. נרמז מצב ללא מוצא, חוסר פתרון (סיום פאסימי). או שאולי מדובר בחוסר פתרון זמני ולכן הדובר ממשיך לקוות ופונה שוב ושוב לנמענת (סיום אופטימי). לכן הסיום המעגלי הוא דו משמעי, אופטימי ופאסימי כאחד המעגליות במבנה השיר מתקשרת לרעיון של תפילה החוזרת על עצמה.

"..היה חלום ... גם הוא עבר.." ← היה - עבר
 "ענה אין.." ← ענה - הווה
 "יש אהבה יש נעורים בעולם.." ← מצב אובייקטיבי סיטואציה אובייקטיבית
 "אין לי דבר.." - "אין לי כלום בעולם.." ← מצב סובייקטיבי, סיטואציה סובייקטיבית

שאיפותיו ותקוותיו של המשורר, בנויים גם על ניגודי עבר הווה.

קישור לבלוג הספרנים, הספרייה הלאומית למאמר "מה זאת אהבה? של ביאליק"

"בשולי השיר נכתב תאריך החיבור: י"ב אדר תרס"ה – כחודש לאחר שובו של ביאליק ממסע נדודים בוורשה אל ביתו ואל אשתו שבאודיסה.

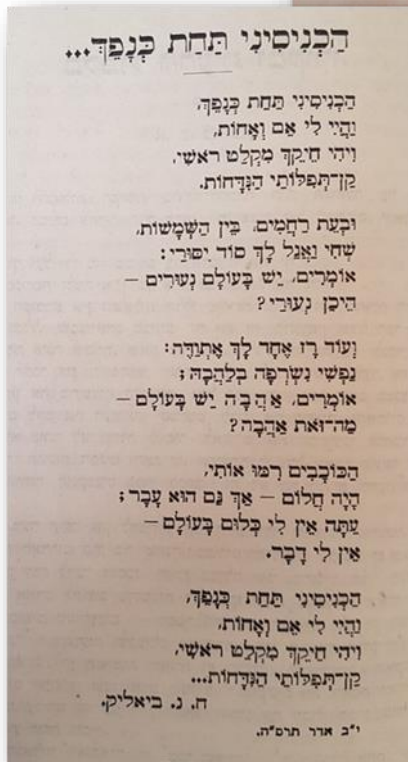
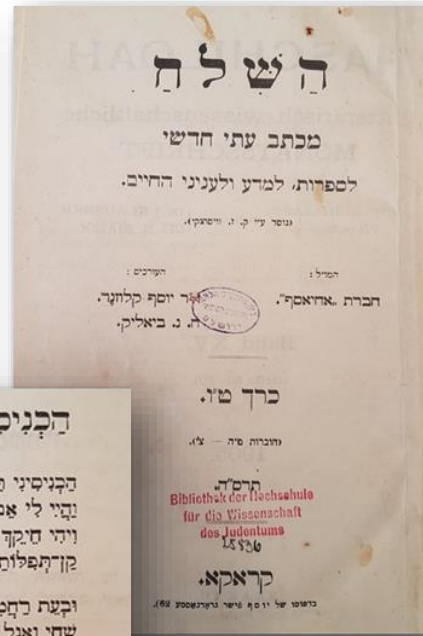
תאריך כתיבתו של השיר הותיר לדורות שאלה מעניינת שנשאלה תדיר בקרב קוראים וחוקרים:

מי היא נמענת השיר שאליה כתב ביאליק את "הכניסיני"?

האם כתב את השיר לאשת החוק – למאניה אשתו מתוך געגועיו אליה בעת ששהה במרחקים?

או שמא כתב את השיר לאשת החיק, לאירה יאן, שנסיבות היכרותם בשנת 1903, סביב שליחותו של ביאליק לקישינב, הובילו לכך שבעת כתיבת השיר כבר מלאו להיכרותם ולקשר הנפשות העמוק ביניהם שנתיים?

ואולי נכתב השיר מתוך עמדה רוחנית או דתית, והנמענת היא השכינה, שאליה הוא פונה כמתחנן על נפשו ומבקש קרבת רוח וקיום מטאפיזי מנחם?"

קישור ל"יהודים באים" - הכניסיני תחת כנפך

קישור לשיר הכניסיני תחת כנפך בביצוע אריק איינשטיין

קישור לשיר הכניסיני תחת כנפך בביצוע רן דנקר (דני הוליווד)

קישור לשיר הכניסיני תחת כנפך בביצוע ענת וקסמן (או בוי)

קישור לשיר הכניסיני תחת כנפך בביצוע אלון אולארציק ומרים טוקאן

קישור לשיר הכניסיני תחת כנפך בערבית בביצוע סנדרה ומשה חורש

קישור לשיר הכניסיני תחת כנפך בביצוע ריטה

קישור לשיר הכניסיני תחת כנפך בביצוע נינט טייב

קישור לשיר הכניסיני תחת כנפך בביצוע יואב יצחק

קישור לשיר הכניסיני תחת כנפך בביצוע דויד ד'אור

קישור לשיר הכניסיני תחת כנפך הילה שליו (Xפקטור)

קישור לשיר הכניסיני תחת כנפך בביצוע רוני דלומי כוכב נולד 7

שאלות לדוגמה

1. מהי התמונה המרכזית בשיר "הכניסיני תחת כנפך" וכיצד היא באה לידי ביטוי?

מה הזיקה בין התמונה לבין משמעות השיר?

2. הסבר את בקשת הדובר בשיר "הכניסיני תחת כנפך", מדוע הוא מבקש זאת?

בתשובתך התייחס לתהליך הוידויי בשיר ותאר שני אמצעים התורמים לעיצוב רעיון השיר

3. א. הסבר את תרומתן של שתי השורות המסיימות את הבית השני בשיר ואת שתי השורות המסיימות את הבית השלישי בשיר.

וכתב מהי תרומתן לבניית משמעות השיר (12 נק')

ב. אם גם אתה שואת את השאלה "מה זאת אהבה?" האם אתה שואל מאותן הסיבות שהמשורר שואל? נמק והסבר דבריד (5 נק') (קיץ 2018)

4. ברבים משירי האהבה של ביאליק המשורר פונה אל נמענת ומביע קרבה ואינטימיות, אך בפנייה זו הוא מביע גם אכזבה ותסכול מן הקושי

להגשים את האהבה. הסבר והדגם קביעה זו (קיץ 2019)

ריכוז חומרים, עיצוב, עריכה ועיבוד להוראה: גלית טולדו משגב

מתוך המקורות:

אבנרי, שמואל. 25.7.14. הארץ, עיון. "מדוע לא היו חייו של ביאליק חיים?"
שה-לבן, יוסף. (1986) שירים ח.ג. ביאליק: הערות והנחיות ללימוד וקריאה, הוצאת אור עם.
קישור לבלוג הספרנים, הספרייה הלאומית למאמר "מה זאת אהבה? של ביאליק"
קישור לשיר "הכניסי תחת כנפך" מתוך: פרויקט בן יהודה
קישור לפרשנות השיר מתוך אתר: כפר-הנוער אלוני יצחק

להעשרה נוספת:

רון פדר-עמית, גלילה. (2012) אומרים אהבה יש: סיפורו של ביאליק, מודן.
שמיר, זיוה. לוז, צבי. (2001) על גילוי וכיסוי בלשון: עיונים במסתו של ביאליק, אוניברסיטת בר-אילן.
שקד, גרשון (1992). עורך אנתולוגיה ביאליק: יצירתו לסוגיה בראי הביקורת. מוסד ביאליק.
שמיר, זיוה. (2000) לנתיבה הנעלם עקבות פרשת אירה יאן ביצירת ביאליק. הקבוץ המאוחד
שמיר, זיוה. (2016) ח"ן הנסתר: תעלומות מארכיון ביאליק, הוצאת ספרא.